

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

(Br.) Statsr.
Sv.
Acta

Föreningen Frisinnade kvinnors
småskrifter. 1924:5.

OM VI KVINNOR I ALLA LÄNDER...

ANFÖRANDE, HÅLLET VID FÖRSVARSDEBATTEN

DEN 24 MAJ

AV

ELISABETH TAMM

STOCKHOLM 1924

OSKAR EKLUNDS BOKTRYCKERI

Herr Talman! Ärade Kammarledamöter!

Det är inte utan allvarsamt övervägande man som kvinna begär ordet i en fråga som denna. Man möter naturligtvis genast den tanken: Vad förstå kvinnorna av militärväsendet! Kvinnorna ha ingen värnplikt att fullgöra, de ska inte »gå ut i krig» för att använda ett medeltida uttryck. Det är inte heller för att tala om tekniska detaljer jag vågat begära ordet. Utan därför att kriget som sådant inte bara angår kvinnorna såsom röstberättigade och skattebetalande, inte bara därför, att det *elände* kriget för med sig i lika hög grad angår kvinnorna, utan därför att de sista tio årens färd låtit oss se, vad kriget är i allt dess vanvett och vanmakt, förvirring och planlöshet. Kriget uppkallar oss till aktion mot kriget. Det är inte min avsikt att spela på känsloträngar, här gäller bara en oavvislig, medborgerlig plikt.

Är krig ur rättssynpunkt förenligt med ett nutida samhälle? Nej.

Försvarsfrågan är den fråga, som vid årets riksdag överskuggat alla andra frågor, det är den fråga kring vilken tankar och intressen kretsat, och där de olika partierna nu utkämpa sin sista, stora strid under denna mandatperiod och före de nya valen. Diskussionen har inte utan känslobetoning rört sig omkring antalet arméfördelningar och regementen, förläggningssorter, övningsstid m. m. Man har underbjudit och överbjudit varandra och framhållit de olika förslagens effektivitet och landets ekonomiska bärkraft.

För den, som känner sig hemlös inom alla de olika partierna och främmande både för detaljerna i föreliggande ärende, ävensom för den utgångspunkt, varifrån de be-

handlats, blir frågeställningen en helt annan, och jag vill först som sist ha sagt, att den frågeställning i förhållande till krigsmaktens ordnande, som jag måste anse grundläggande är den: Är krig ur rättssynpunkt förenligt med ett nutida samhälle? Besvarar man den frågan med ja — och det är tydligen vad som här skett, har man naturligtvis endast att övergå till att diskutera, vilka medel man vill anslå för krigsmakten, och hur man ändamålsenligast bör använda dessa medel.

Besvarar man däremot frågan med nej — vilket jag för min del obetingat måste göra — blir problemet ett helt annat. Säger man sig, att krig varken ur förnuftets, moralens eller rättvisans synpunkter kan försvaras, att det inte heller behöver vara det sätt enligt vilket avgörandet av mellanfolkliga tvister måste ske, då upprullar sig en hel rad av konflikter, som visserligen inte beröra ortsintressen eller intressen mellan lantarmé, flotta och flygvapen, men som gäller en uppgörelse mellan allmän rättsåskådning och dess tillämpning i verkligheten. Jag vågar säga, att detta blir ett vida större och vida mer betydelsefullt problem än frågan om antalet arméfördelningar och dylikt.

Kan man dra upp en bestämd gränslinje mellan anfalls- och försvarskrig? Nej.

Om man utgår ifrån, att ett anfallskrig för vårt land i varje fall är uteslutet, hur ställer man sig då till ett försvarskrig? Där uppstår konflikten. Är anfallskrig alltid förkastligt men försvarskrig berättigat? — Är man viss om, att alltid kunna dra upp en rak, bestämd linje mellan dessa båda? — Säger inte alla folk i alla krig, att de endast gript till vapen för att värna sitt lands självständighet? — Kan man hålla för rätt, att ett folk utan motstånd lämnar sitt land, forntid och framtid, allt vad gångna generationer verkat, allt vad de kommande ha av möjligheter och skaparkraft — i fiendehand? Var går gränsen mellan den enskildes rätt till självförsvar och staternas? — Med andra

ord: om krig, i och för sig barbariskt, är oförenligt med ens rättsmedvetande, kan det då vara tillåtet under vissa betingelser, men inte under andra? Jag tror inte, att vår tids människor äro mogna att fatta det svar på dessa frågor, som världskriget givit. För att fatta det svaret behöves det kanske ett kommande krig, vars metoder vi inte kunna göra oss en föreställning om, vars ödeläggelse kommer att bortsopa varje försvar.

Vad är det vi vörda? Modet och tålmodet som vuxit upp ur kärleken till fosterlandet.

Man säger, att krig är nödvändigt »så länge människorna äro som de äro». Men »människorna», det är väl inte bara för varje folk — de *andra* folken, det är också vart och ett. Och under försvarsviljans täckmantel döljer sig i många fall den rena krigshetsen. Den hör visst inte till en förgången tid, inte ens i vårt land, det visade sig bl. a. 1905 och 1914. Man talar om segrar och hjältebragder och vår gamla, ärorika historia. Men man vill väl inte ändå göra fosterlandskärlek liktydig med vapenövningar och militärväsende. Vem av oss vördar inte vår svenska historia. Men *vad* vörda vi? Inte är det väl allt vad svenskarna mördat och plundrat i fiendeland under flydda tider, inte är det att så många människoliv ha fallit för svensk hand. Vad vi vördat — och alltid måste komma att vörda — det är modet och tålmodet, som vuxit fram ur kärleken till fosterlandet. Skulle vi i vår upplysta tid verkligen stå på en sådan ståndpunkt, att vad vårt folk ägt och äger av moralisk kraft måste kläda sig i vapenskrud, för att vi skola kunna fatta och erkänna det, för att vi skola kalla det för fosterlandskärlek?

Vårt samhällsliv företer en ohållbar motsägelse.

Världskriget har inte bara förstört oskattbara värden, ekonomiska och kulturella, det har också därigenom lagt i dagen det ohållbara i den motsägelse vårt samhällsliv

företer. Vi försöka i alla länder bygga upp ett samhälle, som skall främja yrken, näringar och andlig odling, som skall förbättra medborgarnas livsvillkor och existensmöjligheter, som skall skydda och hjälpa de sjuka, de nödlidande, de värlösa. Samtidigt rusta vi på alla håll, rusta allt efter »landets ekonomiska bärkraft» för att, när tillfället kommer, omintetgöra vad som vunnits och skapa förhållanden, långt värre än dem vi i fredstid anse ovärdiga samhället. Världskriget har hänsynslöst blottat den motsägelsen. Det har ställt oss i valet emellan att fortsätta på en väg, vi anse oförsvarbar och oegentlig, eller också att företaga en *fullständig omvärdering* av mått, mål och vikt, valet mellan pacifismens seger eller Europas undergång.

*Det moraliska modet måste stå bakom en verklig
fredsaktivism.*

Det är givet, att kriget inte kan avskaffas endast genom att vi rösta på avrustning, kriget har sina djupa rötter i människornas sinnen. Man anför, som försvar för bibehållandet av en stark härordning, att *ett* land kan inte ensamt avrusta, alla länder måste göra det samtidigt. Jag skulle i stället vilja säga, att intet land kan avrusta, utan att bakom denna avrustning står den moraliska kraft och det moraliska mod, som endast en fullt genomtänkt och ansvarig övertygelse hos de många enskilda i detta land kan skänka. En avrustning, som grundar sig på antagandet att ingen fara föreligger — ett orimligt antagande så länge stormakterna kapprusta — en önskan att slippa ifrån personliga offer eller sparsamhetsskäl överhuvudtaget kan aldrig vara annat än ett svaghetstecken.

Det moraliska modet måste stå bakom en verklig fredsaktivism för att ge den styrka, den måste omfattas av de enskilda människorna.

Men det är omöjligt att tänka sig en sådan fredsaktivism enbart riktad utåt, den förutsätter också en ombyggnad av det egna samhället i riktning mot att utplåna

klasshat och klassfördomar samt de sociala orättvisor, som härröra från penningens maktställning. Ett folk, som inom sig inte bara teoretiskt, utan även praktiskt taget erkände rätten och den allenast som grundval för makten, skulle säkerligen också gentemot främmande länder känna en freds vilja, som uttrycker sig i avrustning.

En bärande folkmening för en genomförd fredsaktion inom folken och mellan folken finns ännu inte. Den måste skapas för att principerna skola kunna tillämpas. Det får inte heller förglömmas, att många röster i vår tid ha höjts i sådan riktning. Nationernas förbund bygger på den grunden. Likaså föreningen för Nationernas förbund, Kvinnornas internationella förbund för fred och frihet, International Fellowship of Reconciliation, i Sverge representerat av Förbundet för kristet samhällsliv — inte att förväxla med statskyrkan.

Kvinnornas stora politiska uppgift.

Arbetet för att ge en sådan folkmening makt är kvinnornas stora, politiska uppgift. Och i alla enskilda frågor måste denna uppgift främjas. Det är kvinnornas oefftergivliga plikt som medborgare. Jag vet mycket väl, att jag här inte kan tala å kvinnornas vägnar i allmänhet. Jag vet, att kvinnorna ofta äro de mest fanatiska, de ivrigaste förkämparna för krig och försvar, för hämnd och s. k. ära. Jag vet inte ens, om jag kan tala för flertalet av de frisinnade kvinnorna, men jag vet, att där finns ett stort antal bland dem, som äro beredda att samla sig omkring och sätta in all sin handlingskraft i arbetet för att skapa de psykologiska förutsättningarna för fred. Det är å deras vägnar jag talar.

Ett sådant arbete må vara till synes hopplöst. Det kommer också att kallas fosterlandsförräderi, sentimentalitet, filantropi, komiskt eller på sin höjd tragikomiskt, omdömen så föraktliga, intill dess den allmänna opinionen ändrar sig och förklarar, att den alltid betraktat en sådan

uppfattning som den enda praktiska, förnuftiga och ekonomiska.

Och om vi kvinnor i alla länder enigt ville hålla samman, så stod det i vår makt — det kan inte bortförklaras — att förhindra krig, och det är en *skuld* och en *skam*, att så inte än är förhållandet.

Varför jag valt det socialdemokratiska förslaget.

Men för dagen gäller det att inför sin uppfattning om kriget och samhällets ställning till försvarsfrågan fatta ståndpunkt till de olika förslagen om krigsmaktens ordnande i vårt land. Där måste antagas en praktisk och ur landets synpunkt lämplig övergångsform. Och som medlem av den lagstiftande församlingen måste man lägga sin röst i vågskålen. Det ansvaret är tungt. Varken den förberedande behandlingen eller något av de föreliggande förslagen har övertygat mig att här öppnats den väg, på vilken vårt land på det ändamålsenligaste sättet kan träda in för fredens och rättens sak. Icke heller har debatten kunnat inge sådana förhoppningar. Vi ha också hört att den militära sakkunskapen utdömer samtliga förslag. K. m:ts, högerens och bondeförbundets förslag utgå emellertid från avvägandet mellan effektivitet och ekonomi. Det är givetvis riktigt, om man så att säga erkänner krigets berättigande. Men vad finner man till stöd för en motsatt uppfattning i de övriga förslagen? De frisinnaede säga att »det är deras fasta förhoppning, att utvecklingen skall gå i sådan riktning att i en icke avlägsen framtid en ytterligare beskärning av försvarsväsendet skall bli möjligt». — Herr Hellbergs förslag talar om att »Sverige, såsom det fredens föregångsland Sverige genom sin oegennyttiga hållning visat sig vara, också har en särskild förpliktelse att *så långt det kan* efterkomma den maning till en sådan rustningsminskning, som det genom sitt inträde i Nationernas förbund principiellt godkänt». — Mest tilltalande är motiveringen i utskottets förslag. Där heter det att: »Det säkra väret

kring vår nationella frihet kan endast ernås i den mån, som våldet får vika för rätten, i den mån de fredliga uppgörelserna träda i stället för krig vid slitandet av mellanfolkliga konflikter». Men vilket av dessa förslag, som i praktiskt avseende bäst motsvarar den lyckligaste avvecklingen och omorganisationen av försvarsväsendet, är för den oinvigde omöjligt att bedöma. —

Herr talman! Av vad jag anført framgår, att jag inte har något yrkande. Helst skulle jag rösta blankt. Men då voteringarna kunna ligga så till, att det blir ansvarslost, måste jag om jag skall rösta välja det förslag vars motivering enligt min uppfattning tar mest hänsyn till den ståndpunkt, jag anser bör vara grundläggande för denna fråga, d. v. s. det socialdemokratiska.

FÖRENINGEN FRISINNADE KVINNORS SMÅSKRIFTER N:R 5. 1924.

Pris 15 öre.

